Nádas Sándor

Leplezetlenül

Marafkó László: Ágyékkötény

Nálunk, Újpesten volt valami külön neve is ennek az ágyékköténynek: napok óta ezen töröm a fejem. Két szótag és talán tével kezdődik. Tafli, tufli, valami efféle. Mit mondjak, rettenetesen bosszant, de úgy látszik, ez már végleg kihullott emlékezetem folyton táguló szitáján.

Ezt persze nem azért hoztam elő, hogy az olvasót szellemi leépülésem újabb bizonyítékával traktáljam. Hanem, hogy érzékeltessem: Marafkó László legújabb kötete (miként a korábbiak is) olyan emóciókat szabadított fel bennem – s nyílván sok más, hasonló korú olvasóban is –, s olyan emléktöredékeket hozott felszínre, melyeket már-már elfeledettnek hittem. (Hittünk.)

Ez a felszínre hozás meg azt juttatja eszembe, hogy Marafkó, a szépíró, olyan, mint egy eltökélt bányász. Újra és újra leszáll ugyanabba a tárnába, végigjárja az ismert vájatokat, és aztán addig fúr, addig csákányoz, amíg nem talál egy újabb aranyrögre. De sosem adja fel. Addig megy előre, míg csak célhoz nem ér. (Fordítsuk ezt le azért követhető nyelvre is. Tehát a lényeg az, hogy Marafkó voltaképpen néhány nagyon meghatározó élményét – pl. az apjához való viszonyát, az ötvenhat utáni győri állapotokat, a hatvanas évek elejének egyetemi világát, a vietnami kalandot és az újságírólét belvilágát, különös tekintettel a pécsi éveire – írja folyton újra, és mindig mélyebbre jut és mindig pontosabb – időnként költőibb – leírásokhoz jut. Ez tehát itt egy dicséret, nem is akármilyen.)

Erős és pontos a címválasztás is – Marafkó híresen jó címadó, a kötetcímen kívül pompásan választ címet a könyv három alegységének is (Szálka, Hungaroringlispíl, Inkognitóban) – hiszen egyszerre utal a lemeztelenedésre, kitárulkozásra, de a szemérmes rejtekezésre is – a Marafkó-novellák jellegzetes kettősége éppen ez –, ráadásul van egy nagyon konkrét, kézzel fogható jelentése is, amely a hajdani tisztasági fürdők – és ezzel rögtön a lavórok, társbérletek – nyomorúságos világát is képes felidézni. A tömörítésnek és többjelentésségnek ez a nyelvileg kimunkált játéka jellemző eleme a Marafkó-prózának – regényeinek éppúgy, mint egyperceseinek, melyeket ő – e kötet alcímében is – novellkáknak nevez. (Megint talált, süllyedt: a kicsinyítő képző nemcsak az írások méretére, hanem a groteszk szemléletmódra is utal –, s hogy az

általa alkotott szónak még egy kis oroszos mellékíze is van, azt írjuk a véletlen számlájára.)

Marafkó gondos stiliszta: mintha a szépírót folyton kontroll alatt tartaná, fegyelmezné a nyelvész-olvasószerkesztő. Letisztult, tudatosan szikár nyelve remekül illik a „novellkák" mozaikdarabkáihoz, amikor egy lételméleti gondolatot vagy egy zsánerképet egy váratlan megoldással – leggyakrabban szócsavarással, nyelvi játékkal – felemel vagy a visszájára fordít. De hosszabb lélegzetű írásaiban is a letisztultság dominál – egy-egy találó jelzővel sorsokat képes megmutatni, párbeszédei színdarabokba illenének –, nem csoda, hogy amikor elengedi a tollát, mely alól ilyenkor Krúdyhoz illő mondatok kerülnek elő, az olvasó jó érzéssel dől hátra, s ezek a mondatok – melyek jobbára novellakezdő vagy befejező elemként jelennek meg – különösen felértékelődnek.

Mint egy triptichon, olyan ez a kötet. A szárnyasoltár két szárnya hosszabb lélegzetű írásokat tartalmaz, az előbbiek narrátora maga a szerző vagy alteregója, és a történetek is jobbára önéletrajzi ihletésűek. (Emeljük ki közülük a címadó novella mellett a Szálka című elbeszélést, amelyben egy sebészeti váróban szinte egész élete lepereg a főhős előtt, s mielőtt a valóságos szálka kikerülne a húsából, megismerhetjük a lelkébe tokosodott, soha el nem távolítható szálkákat is.) A harmadik ciklus novellái szerepjátékok, de egyfajta – groteszk – válaszul is szolgának az első rész írásaira. (Egyik jobb, mint a másik, de a recenzensnek legjobban az Inkognitóban Frankfurtban tetszett, mely, miközben az élet és az irodalom értelmén töpreng, egyszerre Goethe-, Eckermann-, Esterházy- és Marafkó-paródia is.) Középen pedig az egypercesek felezik, értelmezik, magyarázzák, állítják görbe tükörbe a két oldal anyagait.

Marafkó László az utóbbi évtized terméséből állította össze új kötetét. Aki ismeri az életművet, annak úgy tűnhet, mintha ez a tíz év a bölcs mosoly mellé keserűbb ráncokat rajzolt volna a szerző arcára.

Igaz, nem csak az övére.